

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง การปฏิบัติงานของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ ผู้วิจัยได้นำเสนอแนวคิด ทฤษฎีและการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. เอกสารที่เกี่ยวข้อง

- 1.1 ความเป็นมาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
  - 1.2 ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2543
  - 1.3 ลักษณะที่พึงประสงค์ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
- #### 2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2.1 งานวิจัยภายในประเทศ
  - 2.2 งานวิจัยจากต่างประเทศ

1. เอกสารที่เกี่ยวข้อง

1.1 ความเป็นมาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

คณะกรรมการสถานศึกษา เริ่มมีมาตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงส่งเสริมให้มีการจัดการศึกษาอย่างเป็นระบบระเบียบที่ชัดเจน ในปี พ.ศ. 2452 ได้แต่งตั้งกรรมการตำบล ประกอบด้วยกรรมการ 3 คน คือ กำนัน หรือหัวหน้าตำบล 1 คน เจ้าอธิการ ซึ่งเป็นเจ้าคณะหมวดในตำบล 1 รูป และแพทย์ประจำตำบล 1 คน มีหน้าที่จัดตั้งโรงเรียน ทำนุบำรุง หาเด็กเข้าเรียน หากครูมาสอน เรียกโรงเรียนที่ตั้งขึ้นนี้ว่า “โรงเรียนประชาบาล” โดยใช้ทุนทรัพย์ของประชาชน จนถึง พ.ศ. 2524 จึงได้มีการประกาศใช้ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการแต่งตั้งคณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษา พุทธศักราช 2525

ต่อมา พ.ศ. 2539 กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดให้มีระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา พุทธศักราช 2539 เนื่องจากมีข้อมูลจากการวิจัยพบว่า การดำเนินงานของคณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษายังไม่เกิดผลสำเร็จ

เท่าที่ควร ทั้งด้านการดำเนินการ การมีส่วนร่วม ความพึงพอใจในผลงานของตัวเอง และ การให้คำปรึกษา แนะนำแก่โรงเรียนในการกำหนดแนวทางในการพัฒนา ประกอบกับกระแส ความต้องการให้คณะกรรมการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียนมากขึ้น (สำนักงาน คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2543 : 8-9)

จนกระทั่ง พ.ศ. 2540 ได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาซึ่งสอดคล้องกับระเบียบกระทรวง ศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ. 2539 เพื่อให้เกิดผลงานอย่างเป็น รูปธรรม และทำให้ระบบการบริหารงานบุคคลสำหรับข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา กระจายสู่เขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา ตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่ง ชาติ พ.ศ. 2542 ตามมาตรา 39 และมาตรา 54 โดยยึดหลักการพิจารณาผลงาน หลักคุณธรรม ความโปร่งใส ความคุ้มค่า และยึดหลักประโยชน์ของผู้เรียนหรือผู้รับบริการเป็นสำคัญ กระทรวงศึกษาธิการและสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จึงประกาศใช้ ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2543 ขึ้น เมื่อ วันที่ 23 พฤษภาคม พ.ศ. 2543 และเพื่อให้การคัดเลือกและการสรรหาบุคคลที่จะเข้ามาทำ หน้าที่คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นไปด้วยความเรียบร้อย กระทรวงศึกษาธิการ จึงได้กำหนดขั้นตอนและวิธีการต่างๆ ให้ได้มาซึ่งคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในแต่ละ องค์ประกอบ โดยระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานฉบับ นี้ ถือเป็นปฏิรูประบบการศึกษาที่สำคัญที่เน้นการมีส่วนร่วมของบุคคลและองค์กรต่างๆ ในชุมชน ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการภายในโรงเรียนซึ่งเป็นสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้เป็นสถานศึกษาที่มีคุณภาพและเอื้ออำนวยในการจัดการศึกษาเพื่อชุมชนอย่างแท้จริง และ เป็นระเบียบคณะกรรมการสถานศึกษาฉบับแรกที่กำหนดให้ผู้หญิงเข้ามามีบทบาทในการเป็น กรรมการสถานศึกษา ซึ่งจะเห็นได้ว่า หน่วยงานทางการศึกษาได้เล็งเห็นความสำคัญของคณะ กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในการเข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมในการพัฒนาการจัดการ ศึกษาขั้นพื้นฐานมากและเพิ่มขึ้นตามลำดับ

1.2 ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

พ.ศ. 2543

กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดระเบียบเกี่ยวกับคณะกรรมการสถานศึกษาเพื่อให้เกิดการบริหารและการจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้ (ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2543 ; อ้างใน ทรงศิลป์ ศิริบุญญา. 2544 : 15-20)

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 20 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 ประกอบกับมาตรา 25 แห่งพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2534 กระทรวงศึกษาธิการจึงวางระเบียบไว้ ดังนี้

ข้อ 1 ระเบียบนี้เรียกว่า “ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2543”

ข้อ 2 ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับวันถัดจากวันประกาศเป็นต้นไป

ข้อ 3 ให้ยกเลิก “ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ. 2539”

บรรดาระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศ และคำสั่งอื่นใด ในส่วนที่กำหนดไว้แล้วในระเบียบนี้ หรือขัดแย้งกับระเบียบนี้ให้ใช้ระเบียบนี้แทน

ข้อ 4 ในระเบียบนี้

“สถานศึกษา” หมายความว่า โรงเรียนของรัฐที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน แต่ไม่หมายรวมถึงสถานศึกษาที่จัดการศึกษาเฉพาะทาง

“ผู้บริหารสถานศึกษา” หมายความว่า ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ ผู้อำนวยการที่รับผิดชอบบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

“คณะกรรมการ” หมายความว่า กรรมการในคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

“กรรมการ” หมายความว่า กรรมการในคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ข้อ 5 ให้มีคณะกรรมการอย่างน้อยสถานศึกษาละ 7 คน แต่ไม่เกิน 15 คน ประกอบด้วย

5.1 ผู้แทนผู้ปกครอง ได้แก่ ผู้แทนของผู้มีรายชื่อเป็นผู้ปกครองตามทะเบียนนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในสถานศึกษานั้น จำนวนไม่เกิน 2 คน

5.2 ผู้แทนครู ได้แก่ ผู้แทนของข้าราชการครูปฏิบัติการสอนและผู้ช่วยบริหารศึกษานั้น จำนวนไม่เกิน 2 คน

5.3 ผู้แทนองค์กรชุมชน ได้แก่ ผู้แทนของชมรม สมาคม มูลนิธิ องค์กรเอกชนหรือกลุ่มบุคคลในรูปอื่นใด ที่ดำเนินกิจการเพื่อประโยชน์ของสาธารณะ และมีที่ตั้งอยู่ในเขตบริการของสถานศึกษานั้น จำนวนไม่เกิน 2 คน

5.4 ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ ผู้แทนของเทศบาล องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบล กรุงเทพมหานคร เมืองพัทยา หรือองค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นรูปแบบอื่น จำนวนไม่เกิน 2 คน

5.5 ผู้แทนศิษย์เก่า ได้แก่ ผู้แทนของสมาคมศิษย์เก่า ชมรมศิษย์เก่า หรือบุคคลที่เคยศึกษาจากสถานศึกษานั้น จำนวนไม่เกิน 2 คน

5.6 ผู้ทรงคุณวุฒิ ได้แก่ ผู้นำทางศาสนา ผู้ทรงภูมิปัญญาไทยในท้องถิ่น ข้าราชการบำนาญ ข้าราชการอื่นนอกสังกัดสถานศึกษา พนักงานรัฐวิสาหกิจ เจ้าหน้าที่ในหน่วยงานอื่นของรัฐ ทั้งในและนอกเขตบริการของสถานศึกษานั้น จำนวนไม่เกิน 4 คน

ให้ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกรรมการและเลขานุการ และให้คณะกรรมการเลือกกรรมการคนหนึ่งใน 5.1, 5.3, 5.4, 5.5 และ 5.6 เป็นประธานและอีกคนหนึ่งเป็นรองประธาน

ข้อ 6 ให้คณะกรรมการกำหนดจำนวนและสัดส่วนของคณะกรรมการ เพื่อให้ได้มาซึ่งคณะกรรมการตามข้อ 5 โดยคำนึงถึงจำนวนและสัดส่วนของคณะกรรมการที่เป็นสตรี จำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของคณะกรรมการทั้งหมด

ข้อ 7 การให้ได้มาซึ่งคณะกรรมการ ให้ดำเนินการดังนี้

7.1 ให้สถานศึกษาประกาศรับสมัครผู้แทนตามข้อ 5 (5.1, 5.2, 5.3, 5.4 และ 5.5)

7.2 ให้ผู้สมัครเข้ารับการคัดเลือกตามข้อ 7 (7.1) คัดเลือกกันเองให้เหลือเท่ากับจำนวนตามที่กำหนดไว้ในข้อ 6

7.3 ให้ผู้ได้รับการคัดเลือกตามข้อ 7 (7.2) และผู้บริหารสถานศึกษาเสนอรายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิตามที่เห็นสมควรจำนวนสองเท่าของจำนวนที่กำหนดไว้ในข้อ 6 และให้ประชุมคัดเลือกให้เหลือเท่ากับจำนวนที่กำหนดไว้ในข้อ 6

7.4 ให้ผู้บริหารสถานศึกษานำรายชื่อเสนอผู้มีอำนาจตามข้อ 9 เป็นผู้ลงนามแต่งตั้ง ในกรณีไม่มีผู้สมัครเข้ารับการคัดเลือกเป็นตัวแทนในองค์ประกอบใด ให้คณะกรรมการเสนอรายชื่อบุคคลในองค์ประกอบนั้น จำนวนสองเท่าของจำนวนที่กำหนดไว้ในข้อ 6 และให้ผู้ได้รับการเสนอชื่อคัดเลือกตนเองให้เหลือเท่ากับจำนวนที่กำหนดไว้

ในกรณีที่ผู้สมัครเข้ารับการคัดเลือกในองค์ประกอบใดไม่ครบตามจำนวนที่กำหนดไว้ในข้อ 6 ให้ถือว่าผู้ที่สมัครเข้ารับการคัดเลือกเท่าที่มีอยู่ในองค์ประกอบนั้น แล้วให้คณะกรรมการเสนอรายชื่อบุคคลในองค์ประกอบนั้นจำนวนสองเท่าที่ยังขาดอยู่ และให้ผู้ได้รับการเสนอชื่อคัดเลือกตนเองให้เหลือตามจำนวนที่กำหนดไว้

ในกรณีที่ผู้สมัครเข้ารับการคัดเลือกในองค์ประกอบใดมีจำนวนเท่ากับจำนวนกรรมการ ตามที่กำหนดไว้ในข้อ 6 ให้ถือว่าผู้สมัครเข้ารับการคัดเลือกดังกล่าวเป็นกรรมการในองค์ประกอบนั้น

ข้อ 8 คุณสมบัติทั่วไปของคณะกรรมการ

8.1 เป็นผู้สนใจในการพัฒนาการศึกษา

8.2 เป็นผู้มีความประพฤติดี

8.3 ไม่เป็นบุคคลล้มละลาย

8.4 ไม่เคยต้องโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุด เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

ข้อ 9 ให้ผู้บังคับบัญชาเหนือสถานศึกษาขึ้นไปหนึ่งระดับเป็นผู้ลงนามในการแต่งตั้ง และอนุญาตการลาออกของคณะกรรมการ

ข้อ 10 ให้คณะกรรมการมีวาระอยู่ในตำแหน่งคราวละ 4 ปี นับตั้งแต่วันที่ได้รับการแต่งตั้ง

คณะกรรมการซึ่งได้มาตามระเบียบนี้ในวาระแรก เมื่อครบกำหนด 2 ปี ให้จับสลากออกกึ่งหนึ่ง ในกรณีที่เกินจำนวนคือให้พิเศษเพิ่มเป็น 1 คน เว้นกรรมการและเลขานุการ

ให้สถานศึกษาดำเนินการสรรหากรรมการทดแทนกรรมการที่พ้นจากตำแหน่งตามวรรคสอง ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในข้อ 7 โดยให้อยู่ในตำแหน่งตามวาระในวรรคหนึ่ง

การสรรหากรรมการใหม่แทนกรรมการที่พ้นจากตำแหน่งตามวรรคหนึ่งและวรรคสาม ให้ดำเนินการภายในสี่สิบห้าวัน นับจากครบวาระหรือครบกำหนดแล้วแต่กรณี

กรณีที่กรรมการพ้นจากตำแหน่งตามวาระ แต่ยังมีได้มีการแต่งตั้งกรรมการใหม่ ให้กรรมการชุดเดิมปฏิบัติหน้าที่ไปจนกว่าจะได้มีการประกาศแต่งตั้งกรรมการใหม่ กรรมการที่พ้นวาระ อาจได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งในคณะกรรมการได้อีก

ข้อ 11 กรรมการจะพ้นจากตำแหน่งเมื่อ

- 11.1 ออกตามวาระ
- 11.2 ตาย
- 11.3 ลาออก
- 11.4 ขาดคุณสมบัติตามข้อ 8
- 11.5 เป็นบุคคลล้มละลาย
- 11.6 เป็นบุคคลไร้ความสามารถหรือเสมือนไร้ความสามารถ
- 11.7 ได้รับความจำคุกหรือคำพิพากษาถึงที่สุดเว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ
- 11.8 พ้นจากตำแหน่งในสถานศึกษานั้น สำหรับกรรมการตามข้อ 5 (5.2) และผู้บริหารสถานศึกษา
- 11.9 พ้นจากสถานภาพการเป็นผู้ปกครองนักเรียนของสถานศึกษานั้น สำหรับกรรมการตามข้อ 5 (5.1)
- 11.10 พ้นจากสถานภาพการเป็นผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สำหรับกรรมการตามข้อ 5 (5.4)
- 11.11 คณะกรรมการไม่น้อยกว่าสองในสาม มีมติให้ออก ยกเว้นตำแหน่งกรรมการและเลขานุการ

ข้อ 12 ในกรณีที่กรรมการในองค์ประกอบใดว่างลงก่อนครบวาระเกินกว่าเก้าสิบวัน ให้สถานศึกษาดำเนินการตามข้อ 7 เพื่อให้ได้มาซึ่งกรรมการในองค์ประกอบนั้น ภายในสามสิบวันนับตั้งแต่วันที่ว่างลง และให้อยู่ในตำแหน่งเท่ากับวาระที่เหลืออยู่ของกรรมการที่ตนแทน

ข้อ 13 คณะกรรมการมีหน้าที่ ดังนี้

- 13.1 กำหนดนโยบาย และแผนพัฒนาของสถานศึกษา
- 13.2 ให้ความเห็นชอบแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา
- 13.3 ให้ความเห็นชอบในการจัดทำสาระหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น

- 13.4 กำกับและติดตามการดำเนินงานตามแผนของสถานศึกษา
- 13.5 ส่งเสริมและสนับสนุนให้เด็กทุกคนในเขตบริการ ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึง มีคุณภาพและได้มาตรฐาน
- 13.6 ส่งเสริมให้มีการพิทักษ์สิทธิเด็ก ดูแลเด็กพิการ เด็กด้อยโอกาส และเด็กที่มีความสามารถพิเศษ ให้ได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ
- 13.7 เสนอแนวทางและมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารทั่วไปของสถานศึกษาด้านงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารทั่วไปของสถานศึกษา
- 13.8 ส่งเสริมให้มีการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา ตลอดจนวิทยากรภายนอกและภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเสริมสร้างพัฒนาการของเด็กนักเรียนทุกด้าน รวมทั้งสืบสานจารีตประเพณี ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นและของชาติ
- 13.9 เสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน ตลอดจนประสานงานกับองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อให้สถานศึกษาเป็นแหล่งวิทยากรของชุมชน และมีส่วนในการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น
- 13.10 ให้ความเห็นชอบรายงานผลการดำเนินงานประจำปี ของสถานศึกษาก่อนเสนอต่อสาธารณชน
- 13.11 แต่งตั้งที่ปรึกษาหรือคณะกรรมการเพื่อการดำเนินงานตามระเบียบนี้ตามที่เห็นสมควร
- 13.12 ปฏิบัติการอื่นตามที่ได้รับมอบหมายจากหน่วยงานต้นสังกัดของสถานศึกษานั้น
- ข้อ 14 ให้มีการประชุมคณะกรรมการอย่างน้อยภาคเรียนละสองครั้ง การดำเนินการประชุมคณะกรรมการ ให้เป็นไปตามระเบียบวิธีการที่คณะกรรมการกำหนด โดยให้มีกรรมการเข้าร่วมประชุม ไม่น้อยกว่า เก้าหนึ่งในขณะนั้น และให้มีผู้แทนของนักเรียนเข้าร่วมรับฟังและแสดงความคิดเห็นตามที่คณะกรรมการเห็นสมควรแล้วแต่กรณี
- ในกรณีที่เป็นเรื่องเกี่ยวข้องกับสิทธิประโยชน์ของนักเรียนโดยตรง ให้รับฟังความคิดเห็นของนักเรียนประกอบพิจารณาของคณะกรรมการด้วย
- ให้ผู้บริหารสถานศึกษารายงานผลการประชุมต่อผู้บังคับบัญชาเหนือขึ้นไปชั้นหนึ่ง ภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่มีการประชุม

ข้อ 15 ยกเลิกข้อความวรรคหนึ่ง ในระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2543 ให้ใช้ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2543 และให้ใช้ข้อความดังต่อไปนี้แทน “ในวาระแรกเริ่มให้กรมหรือส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่น และมีฐานะเป็นกรมที่มีสถานศึกษาในสังกัด ดำเนินการให้ได้มาซึ่งคณะกรรมการให้แล้วเสร็จภายใน หนึ่งร้อยยี่สิบ วันนับแต่วันใช้ระเบียบนี้”

สถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ ให้คณะกรรมการโรงเรียนตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ. 2539 ปฏิบัติหน้าที่ไปจนกว่าจะมีการประกาศแต่งตั้งคณะกรรมการตามระเบียบนี้ รวมทั้งดำเนินการให้เป็นไปตามข้อ 6 และข้อ 7 แล้วแต่กรณี

สถานศึกษาที่ไม่มีคณะกรรมการสถานศึกษาหรือคณะกรรมการโรงเรียน อยู่ในวันที่ประกาศใช้ระเบียบนี้ ให้กรมหรือส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่น และมีฐานะเป็นกรม ซึ่งเป็นเจ้าสังกัดกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการปฏิบัติ เพื่อให้เป็นไปตามข้อ 6 และข้อ 7 แล้วแต่กรณี

ข้อ 16 ให้ปลัดกระทรวงศึกษาธิการรักษาการตามระเบียบนี้

1.3 ลักษณะที่พึงประสงค์ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ผู้ที่จะมาทำหน้าที่เป็นตัวแทนของชุมชน หรือผู้นำชุมชนที่ได้รับการยกย่องให้เป็นตัวแทนของคนหมู่มากได้นั้น ยังต้องควรมีลักษณะของความเป็นผู้นำที่ดี ดังสรุปได้ดังนี้ (จรรยา คุณมี. 2542 : 19)

1. มีความเป็นผู้นำ คือ มีความรู้ความเข้าใจในสภาพของสังคม เศรษฐกิจ การเมืองวัฒนธรรม ทันท่วงทีเหตุการณ์ปัจจุบัน
2. มีอุดมการณ์ ทั้งคิด พูด และทำงานด้วยสติปัญญา มีเหตุผล กล้าแสดงความคิดเห็น กล้าตัดสินใจ เคารพความคิดเห็นของผู้อื่น ฟังความคิดเห็น รู้จักประสานสามัคคีในหมู่คณะ ตลอดจนมีบุคลิกและเป็นแบบอย่างที่ดี
3. เป็นผู้มีความกระตือรือร้น แสวงหาความรู้อยู่เสมอ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์มีความรู้ความเข้าใจในการพัฒนา สามารถแก้ปัญหาได้ มีทัศนคติประชาธิปไตย
4. มีมนุษยสัมพันธ์ มีความสามารถในการประสานงานได้เป็นอย่างดี และมีความสามารถในการประชาสัมพันธ์ในการจูงใจสมาชิกในการร่วมงานกับตนเองได้

จะเห็นได้ว่าบุคคลที่จะเป็นตัวแทนของชุมชนที่ดีควรมีคุณสมบัติตามที่ทุกคนต้องการ ได้แก่ บุคคลที่ฉลาดรอบรู้ ขยันขันแข็ง เป็นที่พึ่งของคนอื่น กว้างขวางในสังคม มีความตั้งใจอย่างสม่ำเสมอ รู้วิธีการจัดการให้สัมฤทธิ์ผล กว้างขวาง มีคนรู้จักมาก ปรับตัวเก่ง มีวาทศิลป์ที่ดีและมีคุณสมบัติอื่นที่เหมาะสมที่ทำหน้าที่เป็นคณะกรรมการสถานศึกษา เพื่อจะได้เป็นไปตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และตามเจตนารมณ์ของกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2543 ต่อไป

ดังนั้น บุคคลที่จะเข้ามาทำหน้าที่เป็นคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจะต้องมีคุณสมบัติขั้นพื้นฐานที่เหมาะสม ทั้งด้านความรู้ความสามารถ และด้านอื่น ๆ ประกอบกันซึ่งสามารถสรุปคุณลักษณะที่พึงประสงค์ได้ 3 ด้าน คือ

1. ด้านส่วนตัวและภูมิหลัง ประกอบด้วย

1.1 ด้านส่วนตัว เป็นคุณสมบัติที่เกี่ยวกับตัวของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งคณะกรรมการนั้นจะต้องมีการติดต่อสื่อสารทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับประชาชนและชุมชน ดังนั้น จึงควรมีพฤติกรรมที่จะส่งเสริมตัวของคณะกรรมการเอง ซึ่งจะ เป็นพื้นฐานที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ วัฒนธรรม ค่านิยมของมนุษย์ในสังคมที่นำมาซึ่งความสุขทางกาย ความรัก ความอบอุ่น การยอมรับ เกียรติยศชื่อเสียง ดังนั้น พฤติกรรมด้าน ส่วนตัวของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรจะประกอบด้วยด้านต่าง ๆ ดังนี้

1.1.1 บุคลิกภาพ (Personality) เป็นคุณสมบัติทั่วไปภายนอกที่เกิดจากผลรวมของความคิด ท่าทาง นิสัยที่สั่งสมหรือถ่ายทอดมาจากองค์ประกอบทางด้านจิตใจและสังคม ซึ่งจะแสดงออกทางพฤติกรรมที่พึงปรารถนา ทั้งท่าทาง ร่างกาย กิริยวาจา สติปัญญา อารมณ์และสังคม เช่น มีกิริยวาจาสุภาพ สุขภาพแข็งแรง อารมณ์เยือกเย็น มีปฏิภาณไหวพริบ เป็นต้น

1.1.2 มนุษยสัมพันธ์ (Human Relation) คือ พฤติกรรมที่แสดงออกถึงการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในทางสร้างสรรค์กับผู้ร่วมงานและประชาชนทั่วไป เพื่อให้ได้มาซึ่งความรักใคร่ฉันท์มือ ความร่วมมือ ความจงรักภักดี และความสำนึก ซึ่ง สุเมธ แสงนิมิต (2541 : 19) ได้ให้นิยามและความหมายของมนุษยสัมพันธ์ไว้ ดังนี้ มนุษยสัมพันธ์ คือ ศิลปะการจูงใจคนให้ร่วมมือกันทำงานอย่างพึงพอใจ โดยมีความสำเร็จของงานเป็นเป้าหมาย มนุษยสัมพันธ์ จึงเป็นหลักการและแนวคิดที่ทำให้คนอื่นรัก เคารพ เชื่อถือปฏิบัติต่อเราด้วยความจริงใจ ดังนั้น คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จะต้องมีข้อควรปฏิบัติการสร้าง

มนุษย์สัมพันธ์กับประชาชนทั่วไป ดังนี้ การเป็นกันเองกับประชาชน มีความเป็นธรรม ไม่ลำเอียง รู้จักยกย่องชมเชย สนใจ เอาใจใส่ความเป็นอยู่ของประชาชนอย่างสม่ำเสมอ ยิ้มแย้มแจ่มใส ให้คำปรึกษาแนะนำ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่บุคคลทั่วไป

1.1.3 ความประพฤติ คณะกรรมการต้องประพฤติตนให้เป็นที่น่าเชื่อถือสำหรับประชาชนและข้าราชการ ทั้งด้านการกระทำและคำพูด รู้จักประมาณตน ตำรวจตัวเองเสมอ มีวินัยในตัวเอง ตรงต่อเวลา ไม่เอาเปรียบผู้อื่น และมีความสำนึกที่จะทำงานเพื่อสังคมส่วนรวม

1.2 ด้านภูมิหลัง ถือว่าเป็นคุณสมบัติเบื้องต้นของผู้ที่จะเข้ามาเป็นคณะกรรมการจะต้องนำมาพิจารณาให้มีความสำคัญต่อการเลือกตัวแทนของตนเข้าไปปฏิบัติหน้าที่ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งประกอบด้วย

1.2.1 อายุ ควรจะมีอายุตั้งแต่ 25 ปีขึ้นไป

1.2.2 การศึกษา ควรมีวุฒิการศึกษาไม่ต่ำกว่าระดับมัธยมศึกษา

1.2.3 อาชีพ ประกอบอาชีพที่สุจริต มั่นคง

1.2.4 ประสบการณ์ทางด้านการจัดการศึกษา คือ การที่เคยมีส่วนร่วมเป็นคณะกรรมการโรงเรียนมาก่อน หรือเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ หรือที่ปรึกษาของสถานศึกษา

1.2.5 คุณประวัติ คือ มีการดำเนินชีวิตที่โปร่งใสทั้งในอดีตและปัจจุบัน ทั้งในด้านหน้าที่การงานและชีวิตส่วนตัว

2. ด้านความรู้ความสามารถ หมายถึง

การแสดงออกถึงการเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ จะเป็นสิ่งที่นำมาซึ่งการพัฒนาท้องถิ่นให้เกิดเป็นรูปธรรมอย่างชัดเจน ถ้าคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสามารถบริหารได้ทั้งการบริหารงาน การบริหารคน และการบริหารตนเองไปพร้อมๆ กันได้ การจัดการศึกษาของสถานศึกษานั้นก็จะมีประสิทธิภาพ ทรัพยากรจะถูกนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวมอย่างสูงสุด คุณลักษณะด้านความรู้ความสามารถควรมีในด้านต่าง ๆ ดังนี้

2.1 ภาวะผู้นำ (Leadership) ภาวะผู้นำ มีความสำคัญต่อหน่วยงาน ผู้บริหารหรือผู้นำจะเป็นตัวกลางที่มีผลต่อความสำเร็จและประสิทธิภาพของหน่วยงาน ความร่วมมือและศรัทธาของประชาชน ขึ้นอยู่กับภาวะผู้นำของผู้บริหารหน่วยงานนั้น

อำพัน ค้วงแพง (2532 : 12) ได้ให้ความหมายของภาวะผู้นำว่า ภาวะผู้นำ หมายถึง สภาวะการณ์ที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งสามารถนำกลุ่มให้ปฏิบัติตามเพื่อให้บรรลุ

วัตถุประสงค์คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นบุคคลที่มีความสำคัญของชุมชนซึ่งทำหน้าที่เป็นตัวแทนของประชาชน เป็นผู้นำกลุ่มในการบริหาร จึงมีความจำเป็นต้องมีการพัฒนาตนเองให้ก้าวขึ้นสู่ความเป็นผู้นำของชุมชนที่มีประสิทธิภาพ และจะเป็นข้อมูลในการนำมาพิจารณาเลือกผู้นำของประชาชนในองค์กรต่าง ๆ ในท้องถิ่นด้วย

สุเมธ แสงนันทกุล (2540 : 153) ได้กล่าวถึงลักษณะของผู้นำที่ดี

ไว้ดังนี้

1. ต้องฝึกให้เป็นคนที่มีความรักใคร่เอ็นดูต่อผู้น้อย เป็นมิตรกับทุกคน
2. สร้างความสามัคคี ไม่แบ่งพรรคแบ่งพวก
3. ให้ความช่วยเหลือ และเห็นอกเห็นใจต่อผู้ได้บังคับบัญชา
4. สร้างความสนิทสนม เยี่ยมเยียน เอาใจใส่ผู้ได้บังคับบัญชา
5. ให้การยกย่องชมเชยผู้ร่วมงาน
6. มีความเด็ดขาด กล้าตัดสินใจ ไม่ลังเล
7. มีความกระตือรือร้นในการบริหาร รู้จักการวางแผนงาน
8. มีความจริงใจ
9. วางตนให้เหมาะสม
10. ปรับตัวเข้ากับสังคม หมั่นศึกษา สถานการณ์ได้ดี
11. เป็นตัวอย่างที่ดี
12. มีความซื่อสัตย์
13. มีสุขภาพแข็งแรง

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2541 : 82-88) ได้กล่าวถึง ลักษณะผู้นำประเทศที่จะทำให้วิสัยทัศน์แห่งชาติสำเร็จ ต้องมีลักษณะดังนี้

1. ผู้นำต้องเป็นผู้วิสัยทัศน์ คือ เป็นผู้มีความคิดริเริ่ม ไม่มองอะไรแคบๆ ไม่คิดสั้น เปิดกว้างรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น มีเหตุมีผล ทันสมัย และมีความเป็นสากลพร้อมๆ กับลักษณะของความเป็นไทย
2. ผู้นำต้องเป็นผู้ทำให้วิสัยทัศน์มีชีวิต ได้แก่ การสร้างแรงบันดาลใจให้คนในประเทศเห็นว่า เราไม่สามารถมีชีวิตอยู่ไปวัน ๆ เรื่อย ๆ ตามสถานการณ์ หรือปล่อยเวลาให้หมดไปโดยเปล่าประโยชน์
3. ผู้นำต้องทำให้ประชาชนยอมรับวิสัยทัศน์ว่าเป็นทางเลือกที่ดีกว่า คือการกำหนดทางเลือกให้ประชาชนเห็นว่า เป็นทางเลือกที่น่าพึงปรารถนา

4. ผู้นำต้องเป็นผู้ที่ประชาชนมีความศรัทธา
5. ผู้นำต้องสร้างแรงบันดาลใจให้กับประชาชน
6. ผู้นำต้องสร้างความมั่นใจให้กับประชาชน
7. ผู้นำต้องสร้างความเป็นเจ้าของร่วมกัน

2.2 วิสัยทัศน์ (Vision) คือ การวิเคราะห์และประเมินสถานการณ์ การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ในปัจจุบัน เพื่อกำหนดความสามารถในการวางแผนงานในอนาคตที่มีผลต่อการพัฒนาสังคมให้ดีขึ้น วิสัยทัศน์จะเป็นภาพชัดเจนที่มองอนาคต สะท้อน ความปรารถนา ความใฝ่ฝัน และความตั้งใจที่จะให้เกิดผลสำเร็จ

2.3 ผลงาน คือ ผลที่เกิดจากการปฏิบัติหน้าที่ในความรับผิดชอบ เป็นผลงานที่สร้างสรรค์เป็นประโยชน์ต่อสังคม

2.4 ความสามารถในการปฏิบัติงาน คือ การนำเอาความรู้ความสามารถที่มีอยู่พร้อมทั้งหลักการ ทักษะ และประสบการณ์ มาประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษาจนประสบผลสำเร็จ เป็นที่ยอมรับของประชาชน มีการพัฒนาศักยภาพของคนอยู่เสมอ ใช้ภาวะผู้นำในการบริหาร ได้แก่ การเรียนรู้รับฟังความคิดเห็น การติดต่อสื่อสาร การจูงใจ การเข้าใจผู้อื่น มีวิสัยทัศน์ การมองการณ์ไกล คิดอย่างเป็นระบบ มุ่งอนาคตมากกว่าอนุรักษนิยม เปิดใจกว้างกับประสบการณ์ใหม่

2.5 ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน คือ ความเชี่ยวชาญในการปฏิบัติงานในหน้าที่นั้น ๆ ด้วยความสามารถตามที่ได้รับมอบหมายของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

สุเมธ แสงนันทกุล (2541 : 10) กล่าวถึง คุณลักษณะผู้นำที่ประสบ

ผลสำเร็จ จะต้องมียุคุณลักษณะ 6 ประการ คือ

1. มีความรับผิดชอบ
2. มีความเชื่อมั่นในตนเอง
3. มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
4. มีคุณธรรม
5. มีการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
6. มีมนุษยสัมพันธ์

นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึงหลักในการบริหารที่ดีในองค์การ คือ หลักคิดต่อเข้าถึงกัน หลักการไม่สร้างความขัดแย้ง หลักการประนีประนอม หลักการร่วมมือ และหลักการ

ประสานงาน ซึ่งซึ่งหมคนี่ผู้นำหรือผู้บริหารจะต้องใช้ความรู้ความสามารถนำมาประกอบการบริหารเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่องค์กร

3. ด้านคุณธรรมจริยธรรม

คุณธรรม หมายถึง ความคิดความงามที่มีอยู่ในจิตใจของบุคคล ได้แก่ ความเมตตา กรุณา ความซื่อสัตย์สุจริต ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้จะต้องสร้างให้เกิดขึ้นกับสมาชิกสภาเทศบาลตำบลและให้คงอยู่ตลอดไป จึงจะเรียกได้ว่าเป็นผู้มีคุณธรรมประจำใจ สังคม จะเกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยและสงบสุขได้ บุคคลในสังคมจะต้องมีคุณธรรมจริยธรรมเป็นเครื่องเหนี่ยวรั้งจิตใจให้ประพฤติในทางที่ถูกต้อง และจะเป็นสิ่งที่ทำให้คนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

ศูนย์พัฒนาการศึกษาเขต 9 (2534 : 50) ได้ัญญเชิญพระบรมราโชวาท พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน เกี่ยวกับคุณธรรมที่ทุกคนควรศึกษา 4 ประการ ดังนี้

1. การรักษาความสัตย์ ความจริงใจต่อตนเองที่จะประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์และเป็นธรรม
2. การรู้จักข่มใจตนเอง ฝึกตนเองให้ประพฤติปฏิบัติอยู่ในความสัตย์ความดีนั้น
3. การอดทนอดกลั้น และอดออมที่จะไม่ประพฤติล่วงความสัตย์สุจริตไม่ว่าจะด้วยเหตุผลประการใด
4. การรู้จักละวางความชั่ว ความทุจริต และรู้จักสละประโยชน์ส่วนน้อยของตนเพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของบ้านเมือง

นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึงสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ที่ได้ประกาศค่านิยมพื้นฐาน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของคุณธรรมที่พึงประสงค์ 5 ประการ คือ

1. การพึ่งตนเอง ขยันหมั่นเพียรและมีความรับผิดชอบ
2. การประหยัดและอดออม
3. การมีระเบียบวินัย และเคารพกฎหมาย
4. การปฏิบัติตามคุณธรรมของศาสนา
5. ความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์

ธีระพร นิลสาขา (2542 : 49) ได้สรุปเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของประธานกลุ่มโรงเรียนประถมศึกษาว่าควรมีคุณธรรมจริยธรรม ดังนี้คือ มีความเมตตากรุณา วาจา สุภาพ เรียบร้อย รู้จักเสียสละ ขยัน ซื่อสัตย์ ยุติธรรม จริงจังจริงจัง ให้อภัย ใช้เหตุผล มีความสุภาพอ่อนน้อม เป็นแบบอย่างที่ดี และมีสติอยู่เสมอ

สมชอบ นิตินันท์ (2542 : 18) คุณธรรมที่ทุกคนควรมี ดังนี้

1. ความมีสติรู้จักยับยั้งชั่งใจ รู้จักผิดชอบชั่วดี มีวินัยในตนเอง รับผิดชอบต่อตนเองและสามารถควบคุมบังคับตัวเองได้
2. ความกล้าหาญและความเชื่อมั่นในตนเอง
3. ความ پاکเพียร อดทนและรับผิดชอบ
4. ความกตัญญูกตเวที
5. ความมีเมตตากรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีน้ำใจและให้อภัย
6. ความเสียสละและบำเพ็ญตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม
7. ความสามัคคีและให้ความร่วมมือ
8. ความมีระเบียบวินัย รับผิดชอบต่อส่วนรวม รู้จักเคารพสิทธิของผู้อื่น
9. การมีแนวคิดกว้าง มีความพร้อมที่จะรับฟัง และยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น

ศรีเพ็ญ ช่วงไรสง (2540 : 36-37) ได้กล่าวไว้เกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมของผู้แทนราษฎรในทศวรรษหน้า ว่า

1. เป็นผู้เสียสละ
2. เป็นผู้กระจายผลประโยชน์อย่างยุติธรรม
3. ยึดหลักธรรมาธิปไตยเป็นรากฐานประชาธิปไตย
4. เข้าใจและกล้าแก้ปัญหาด้วยความกล้าหาญทางจริยธรรม
5. ยึดหลักศาสนธรรมเป็นหลักในการทำงาน
6. ซื่อสัตย์สุจริต
7. เป็นคนดีมีคุณธรรม

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2539 : 145) ได้กล่าวถึง คุณลักษณะผู้นำทางการเมืองไทยที่พึงประสงค์ในสองทศวรรษหน้าด้านคุณธรรมจริยธรรม ไว้ดังนี้ จะต้องเป็นคนที่มีความซื่อสัตย์จริงใจต่อประเทศชาติและประชาชน เป็นผู้ที่รักษาคำพูดและมีสติในการพินิจพิเคราะห์เรื่องราวต่างๆ อย่างละเอียดรอบคอบ ให้เกียรติเคารพในสถานที่และสถาบัน รักษาคำพูดสัญญาที่ให้ไว้กับประชาชน และปฏิบัติตนตามนโยบายที่แถลงไว้ให้เป็นรูปธรรม ไม่ดำเนินการเพื่อผลประโยชน์ของตนเองและพวกพ้อง มีความมุ่งมั่นที่จะยกระดับในเรื่องของสิทธิมนุษยย์ให้ทุกคนอยู่ร่วมกันด้วยความเสมอภาค รักษาจิตสำนึกให้ถูกต้องและชอบธรรมอยู่เสมอ มีหลักในการดำเนินชีวิตส่วนตัวและในการบริหารประเทศ

พระราชเมธากร (2542 : 9) กล่าวถึง จริยธรรมในการปฏิบัติราชการว่า การปฏิบัติราชการนั้นจะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของคุณธรรมจริยธรรม อันได้แก่ ความซื่อสัตย์ ความอดทน ความอ่อนน้อมถ่อมตน และใช้มรรค 8 ประการ ซึ่งเป็นธรรมที่อาศัยซึ่งกันและกันมาใช้ประกอบในการบริหารแผ่นดิน และจะต้องปฏิบัติราชการด้วยความเป็นธรรม รู้จักคิดเป็น สร้างงานเป็น และพัฒนางานเป็น พัฒนาตนเองด้วยคุณธรรม ก็จะสามารป้องกันกรรณหรือราษฎรบังหลวงและความเสียหายที่จะเกิดขึ้นกับประชาชนและประเทศชาติได้เป็นอย่างดี

ทนายชัย ตรีงคานุกุลกิจ (2542 : บทความ) ได้ยกบทความของ เสฐียรพงษ์ วรรณปก ที่ได้กล่าวถึง “คุณธรรมนักการเมือง” ว่า นักการเมืองที่ดี มิได้วัดกันที่ชาติกำเนิดหรือทรัพย์สินเงินทอง นักการเมืองที่คนไทยทั้งประเทศต้องการ จะต้องเป็นคนที่ดี มีคุณธรรมใช้หลัก “สัปปุริสธรรม 7 ประการ” ในการบริหารประเทศ คือ

1. รู้เหตุ (ธัมมัญญตา) หมายถึง รู้หลักการ รู้กฎเกณฑ์แห่งเหตุผล
2. รู้ผล (อัตถัญญตา) หมายถึง รู้จักผลที่จะเกิดขึ้นสืบเนื่องจากการกระทำไป

ตามหลักการนั้น ๆ

3. รู้ตน (อัตตัญญตา) หมายถึง การรู้จักตนเอง รู้จักปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม
4. รู้ประมาณ (มัตตัญญตา) หมายถึง รู้จักความพอเหมาะพอดี
5. รู้กาล (กาลัญญตา) หมายถึง รู้เวลา การตรงต่อเวลา
6. รู้ชุมชน (ปริสฺตัญญตา) หมายถึง การปฏิบัติตนให้เข้ากับชุมชน
7. รู้บุคคล (บุคคลัญญตา) หมายถึง การรู้จักเลือกคบคน รู้จักความแตกต่าง

ระหว่างบุคคล

ถ้าคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานทำได้เช่นนี้ก็จะได้ว่า คณะกรรมการ “สัตบุรุษ” สามารถที่จะบริหารจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีความสุข โดยไม่ล้มคตที่ประกอบไปด้วย

1. ทำงานในตำแหน่งงานที่เราเป็น
2. แบ่งเวลาและใช้เวลาให้เป็น
3. มีธรรมะประจำใจ

ฉะนั้น คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงควรยึดหลักธรรมในการบริหารจัดการศึกษาในชุมชนของคนเพื่อประโยชน์สุขของเยาวชน ประชาชนและประเทศชาติ ดังนี้

1. หลักพรหมวิหาร 4 คือ ธรรมประจำใจอันประเสริฐ มิใช่เป็นหัวใจและกำกับความประพฤติ ซึ่งประกอบด้วย

- 1.1 เมตตา หมายถึง ความรักใคร่ปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุข มีจิตแผ่ไมตรี และเป็นประโยชน์แก่เพื่อนร่วมงาน
- 1.2 กรุณา หมายถึง ความสงสารคิดให้ผู้อื่นพ้นทุกข์
- 1.3 มุทิตา หมายถึง ความยินดีเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีความสุข มีจิตห่อใจใฝ่เบิกบานเสมอ
- 1.4 อุเบกขา หมายถึง ความมีใจเป็นกลาง เทียงธรรมไม่เอนเอียงด้วยรักหรือชัง
2. หลักจริยฐานธรรม 4 หมายถึง ธรรมอันเป็นฐานที่มั่นคงของบุคคล เพื่อให้สามารถยึดเอาผลสำเร็จสูงสุดอันเป็นที่หมายไว้ได้ โดยไม่เกิดความสำคัญผิดและไม่เกิดสิ่งที่มีหมอง ประกอบด้วย
- 2.1 ปัญญาความรู้ชัด คือ รอบรู้ในสิ่งที่ควรรู้ หยั่งรู้ในเหตุผล เข้าใจสภาวะที่เป็นจริง
- 2.2 สัจจะ ความจริง คือ ความจริงใจ ดำรงมั่นในความจริง รู้ชัดด้วยปัญญา
- 2.3 จาคะ ความเสียสละ คือ สละสิ่งอันเคยชิน ข้อที่เคยยึดถือไว้ และสิ่งทั้งหลายอันผิดแปลกจากความจริงเสียได้เริ่มจากสละอามิสจนถึงสละกิเลส
- 2.4 อุปสมะ ความสงบ คือ ระงับโทษข้อขัดข้องมีหมองวุ่นวาย อันเกิดจากกิเลสทั้งหลาย ทำจิตใจให้สงบได้
3. ธรรมอุปการะมาก 2 อย่าง คือ สติ ความระลึกได้ และสัมปชัญญะ ความรู้ตัว
4. ธรรมคุ้มครองโลก 2 อย่าง คือ หิริ ความละอายต่อบาป โอตตัปปะ ความเกรงกลัวต่อบาป
5. ทศพิธราชธรรม ประกอบด้วย
- 5.1 ทาน คือ การให้ปันช่วยเหลือประชาชน
- 5.2 ศีล คือ การรักษาสัจจริต
- 5.3 บริจาคะ คือ บำเพ็ญกิจด้วยความเสียสละ
- 5.4 อาชวระ คือ ปฏิบัติการด้วยความซื่อตรง
- 5.5 มัททวะ คือ ความอ่อนโยนเข้าถึงคน
- 5.6 คปะ คือ พ้นมัวเมาด้วยเผากิเลส
- 5.7 อักโกระ คือ ถือเหตุผลไม่โกรธา
- 5.8 อวิหิงสา คือ มือหิงสานำร่วมเย็น
- 5.9 ขันติ คือ ชำระแจ้งด้วยขันติ

- 5.10 อวิโรชนะ คือ มีปฏิบัติคลาดจากธรรม
6. เวสาร์ชชกรณธรรม 5 หมายถึง ธรรมทำความกล้าหาญ ได้แก่
- 6.1 ศรัทธา คือ ความเชื่อที่มีเหตุผล
- 6.2 สติ คือ ความประพฤติกุศลต้องคิงาม ไม่ผิกระเบียบวินัย
- 6.3 พาหุสังจะ คือ เป็นผู้ใ้ศึกษาเล่าเรียนมาก ความเป็นผู้ศึกษามาก
- 6.4 วิริยารัมภะ คือ ปรารถความเพียร การที่ได้เริ่มลงมือทำความเพียรพยายามในกิจการนั้น ๆ อยู่แล้วอย่างมั่นคงจริงจัง
- 6.5 ปัญญา คือ ความรอบรู้ เข้าใจในเหตุผล รู้คิด รู้วินิจฉัยที่จะจัดการ ฐึในสิ่งทีควรรู้
7. อิทธิบาท 4 ได้แก่
- 7.1 ฉันทะ การมีใจรัก
- 7.2 วิริยะ พากเพียรทำ
- 7.3 จิตตะ เอาจิตใจฝักใฝ่
- 7.4 วิมังสา ใ้ปัญญาสอบสวน
8. สังคหัตถุ 4 ได้แก่
- 8.1 ทาน คือ การให้
- 8.2 ปิยวาจา คือ วาจาอันเป็นที่รัก
- 8.3 อัถถจริยา คือ การประพฤติประโยชน์
- 8.4 สมานัตตตา คือ ความเป็นคนเสมอ
9. กัลยานมิตรธรรม เป็นคุณสมบัติของเพื่อนที่ดี 7 ประการ คือ
- 9.1 ปิโย คือ ความน่ารัก มีเมตตาธรรม ทำให้อยากเข้าไปหา
- 9.2 ครู คือ นำเคารพ ด้วยความประพฤตินักแน่น เป็นที่พึ่งพาอาศัยได้
- 9.3 ภวานิโย คือ นำเจริญใจด้วยความเป็นผู้ฝักฝนปรับปรุงตน ควรเอาอย่างให้ระลึกและเอยถึงด้วยความซาบซึ้งภูมิใจ
- 9.4 จิตตา คือ รู้จักพูดให้ไ้ผล รู้จักชี้แจงแนะนำเป็นที่ปรึกษาที่ดี
- 9.5 วจนักขโม คือ อดทนต่อถ้อยคำ พร้อมทั้งจะรับฟังคำปรึกษา ซักถามตลอดจนคำเสนอแนะวิพากษ์วิจารณ์
- 9.6 คัมภีรญจะ กถังกัตตา คือ แถลงเรื่องถ้ำลึกได้ อธิบายเรื่องยุ่งยากซับซ้อนให้เข้าใจได้ และสอนให้เรียนรู้เรื่องราวที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นไป

9.7 โนจัญฐานนนิโยชเย คือ ไม่ชักงุงในทางเสื่อมเสีย หรือเหลวไหล หรือแนวทางที่ไม่สมควรกระทำ

คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามทัศนะของบุคคลต่าง ๆ ที่กล่าวมาทั้งหมด สามารถสรุปได้ ดังนี้

1. ด้านส่วนตัวและภูมิหลัง คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรจะมีอายุที่เหมาะสมคือ ประมาณ 25 ปีขึ้นไป มีการศึกษาคดี ฉลาดรอบรู้ ประกอบอาชีพที่สุจริต พุดจา น่าเชื่อถือ มีสติและเมตตาดี เคารพระเบียบวินัย อ่อนน้อมถ่อมตน กล้าหาญเด็ดเดี่ยว พุดจริง ทำจริง มีอุดมการณ์ในการทำงาน ตรงต่อเวลา มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อประชาชน ปรับตัวเก่ง มีประสบการณ์ทางการเมือง สามารถถ่ายทอดความรู้และเป็นที่พึ่งของประชาชนในชุมชนได้

2. ด้านความรู้ความสามารถ คณะกรรมการสถานศึกษาประชาชนในชุมชนได้ผู้ที่มีความกล้าในการตัดสินใจ รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น มีความคิดในเชิงรุก เฉลียวฉลาด ทันเหตุการณ์ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความสามารถในการปฏิบัติงานได้ผลสำเร็จตามเป้าหมายได้อย่างเป็นรูปธรรม มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีความเป็นผู้นำและมีทักษะในการบริหารงานที่รับผิดชอบ

3. ด้านคุณธรรมจริยธรรม จะต้องเป็นผู้ที่ซื่อสัตย์สุจริต เสียสละ จริงใจ ยุติธรรม เชื้อมั่นในตนเอง อดทน รับผิดชอบ บริหารงานด้วยความมีสติ และอยู่บนพื้นฐานของศีลธรรม ไม่เอาเปรียบผู้อื่น รักษาสิ่งที่ดีไว้ให้กับประชาชน รักษาผลประโยชน์ส่วนรวม มีธรรมะ ประจําใจ ปกครองคนโดยใช้หลักธรรมเป็นเครื่องนำทางและอยู่บนพื้นฐานของความเป็นประชาธิปไตย

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

2.1 งานวิจัยภายในประเทศ

สถานภาพและเพศของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีลักษณะที่คล้ายคลึงกับคณะกรรมการโรงเรียน ทั้งนี้เพราะบทบาทและหน้าที่ในการปฏิบัติงานของคณะกรรมการทั้งสองกลุ่มเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการภายในโรงเรียน ซึ่งสามารถกล่าวได้เป็น 2 ประเด็น ดังต่อไปนี้

1. สถานภาพของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งได้กำหนดไว้ 7 ประเภท คือ ได้แก่ ผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้แทนครู ผู้แทน

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนศิษย์เก่า และผู้บริหารสถานศึกษา เนื่องจากสถานภาพของแต่ละบุคคลมีที่มาจากที่แตกต่างกัน เช่น ผู้แทนผู้ประกอบการ กับ ผู้ทรงคุณวุฒิ ย่อมมีความรู้และประสบการณ์ที่แตกต่างกัน ซึ่งกระทบกับระดับการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาถึงบทบาทของแต่ละคนให้มีความชัดเจน เพื่อให้ทราบว่า ความแตกต่างและความหลากหลายของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานนี้ ทำให้การบริหารจัดการโรงเรียนมีความเที่ยงธรรมหรือไม่ โดยเฉพาะผู้แทนครู ผู้ทรงคุณวุฒิ และ ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งมีความรู้ประสบการณ์ และอิทธิพลสูงกว่าผู้แทนผู้ประกอบการ ผู้แทนองค์กรชุมชน และผู้แทนศิษย์เก่า มีการครอบงำทางความคิดระหว่างกลุ่มผู้แทนที่มาจากสถานภาพต่างกันหรือไม่ หรือมีความขัดแย้งระหว่างกลุ่มที่มีสถานภาพต่างกันหรือไม่ เป็นต้น พัทธกิจ จอมเมือง (2541 : บทคัดย่อ) ทำการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษามีสถานภาพต่างกัน โดยส่วนรวมและรายด้านแตกต่างกันโดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

2. เพศของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นปัจจัยที่น่าจะมีการศึกษา เพราะในปัจจุบันเป็นที่กังวลกันว่าเพศหญิงจะสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการของโรงเรียนได้หรือไม่ หรือบางส่วนก็กังวลว่าเพศหญิงจะได้รับความไว้วางใจในการคัดเลือกเข้ามาเป็นคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานหรือไม่ ซึ่งที่ผ่านมามีการศึกษาการปฏิบัติงานระหว่างเพศชายกับเพศหญิง เช่น ทรงศิลป์ สิริบุญญา (2544 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามความคิดเห็นของข้าราชการครูและประชาชน อำเภอเสก้า จังหวัดหนองคาย ผลการวิจัยพบว่า บุคลากรใน ส่วนร่วม และจำแนกตามสถานภาพและเพศ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยภาพรวมและเป็นรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน ข้าราชการครูมีความคิดเห็นต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยรวมและเป็นรายด้านทั้ง 4 ด้าน มากกว่าประชาชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่บุคลากรที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะดังกล่าวโดยภาพรวมและเป็นรายได้ไม่แตกต่างกัน และบุคลากรที่มีเพศต่างกันมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ทั้งโดยภาพรวมและเป็นรายด้าน นอกจากนั้น สุเมศวร์ พรหมมินทร์ (2544 : บทคัดย่อ) ทำการวิจัยเรื่อง ศึกษาการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกระบี่ ผลการวิจัยพบว่า

ระดับการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในภาพรวม และรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง ยกเว้นด้านส่งเสริมและสนับสนุนให้เด็กทุกคนในเขต บริการได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง มีคุณภาพ ได้มาตรฐาน และด้านเสริมสร้างความสัมพันธ์ ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน ตลอดจนประสานกับองค์กรภาครัฐและเอกชนเพื่อให้สถาน ศึกษาเป็นแหล่งวิทยาการของชุมชน และมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่นปฏิบัติงาน อยู่ในระดับมาก โดยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีเพศต่างกัน ปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ในภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ยกเว้นด้านความเห็นชอบแผนปฏิบัติการ ประจำปีของสถานศึกษา มีระดับการปฏิบัติงานแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .05 โดยเพศชายจะปฏิบัติมากกว่าเพศหญิง ทั้งนี้ยังไม่มีการศึกษาเปรียบเทียบระหว่าง เพศ ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเปรียบเทียบเกี่ยวกับ เพศ เพื่อให้ทราบถึงปัจจัยเพศกับระดับการปฏิบัติงานในด้านต่างๆ

ไพศาล อินทับทัน (2527 : บทคัดย่อ) ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาบทบาทของ คณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษา ตามทัศนะของคณะกรรมการศึกษาประจำ โรงเรียนประถมศึกษาและผู้บริหาร โรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสิงห์บุรี พบว่า ทั้งสองกลุ่มตัวอย่างมีความคาดหวังที่จะให้คณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนประถม ศึกษาปฏิบัติหน้าที่ตามที่กำหนดไว้ให้มากกว่าที่ได้ปฏิบัติจริงอยู่ กล่าวคือ ทั้งสองกลุ่ม ต้องการให้คณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษาปฏิบัติหน้าที่ในด้านการประสาน งานกับสถาบันต่างๆ ในชุมชนเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาได้แก่ ด้านการให้คำแนะนำหรือ เสนอแนะแก่ผู้บริหาร โรงเรียน และด้านการให้ความช่วยเหลือสนับสนุนกิจการทั่วไปของ โรง เรียนตามลำดับ

สุนทร ชอบทำดี (2534 : บทคัดย่อ) ทำการวิจัยเรื่อง บทบาทของคณะ กรรมการศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่าง โรงเรียนกับชุมชน ของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอ่างทอง ผลการวิจัยพบว่า คณะกรรมการศึกษาส่วน ใหญ่มีบทบาทในด้านการประชาสัมพันธ์โรงเรียน มีส่วนร่วมในการประชุมผู้ปกครองนักเรียน ประสานงานให้มีการเผยแพร่ข่าวสารในที่ชุมชน และขอความร่วมมือให้ผู้ปกครองมาเยี่ยม โรง เรียน โดยร่วมกิจกรรมของโรงเรียนด้านการให้บริการแก่ชุมชน มีส่วนร่วมเสนอแนะและ ประสานงานให้โรงเรียนร่วมกับหน่วยงานอื่นให้บริการความรู้แก่ประชาชนที่โรงเรียน และ แสวงหาความช่วยเหลือจากชุมชนนำมาปรับปรุงอาคารสถานที่ไว้บริการชุมชน ในด้านการ ร่วมกิจกรรมของชุมชน มีบทบาทขอความร่วมมือให้โรงเรียนจัดกิจกรรมประเพณีของท้องถิ่น

ให้ครูนักเรียนร่วมพัฒนาชุมชน และสนับสนุนให้โรงเรียนจัดกิจกรรมประเพณีของท้องถิ่น ให้ครูนักเรียนร่วมพัฒนาชุมชน และสนับสนุนให้โรงเรียนจัดกิจกรรมร่วมกับประชาชน ในด้านการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน มีบทบาทขอความร่วมมือประชาชนร่วมกิจกรรมวันสำคัญที่โรงเรียนช่วยพัฒนาโรงเรียนด้วยแรงงาน ช่างก่อสร้าง และวิทยากรซึ่งยังมีน้อย และแสวงหาความช่วยเหลือนักเรียนจากชุมชนโดยจัดอาหารกลางวัน ทู่นักเรียน และด้านการเสริมสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงานอื่นในท้องถิ่น มีบทบาทแสวงหาความช่วยเหลือจากประชาชน นำมาสนับสนุนกิจกรรมของกลุ่มโรงเรียนในการแข่งขันกีฬา งานวันเด็ก เข้าค่ายพักแรม จากกลุ่มบุคลากร ศิษย์เก่า จัดตั้งกองทุนมูลนิธิเพื่อพัฒนาโรงเรียน และให้ข้อมูลและการให้บริการของโรงเรียนแก่หน่วยงานอื่น คือ วัด สถานีอนามัย สภาตำบล ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติตามบทบาทของคณะกรรมการศึกษา คือ กรรมการไม่มีเวลาให้คำปรึกษาเนื่องจากต้องประกอบอาชีพส่วนตัว

นริวรรณ พรหมชุม และคณะ (2537 : บทคัดย่อ) ทำการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนในโครงการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบทยากจน จังหวัดขอนแก่น พบว่า กรรมการศึกษาไม่มีลักษณะเป็นตัวแทนของคนในชุมชนทั้งเพศ อายุ และฐานะทางเศรษฐกิจ และสังคม สำหรับปัญหาในการมีส่วนร่วมของกรรมการศึกษาส่วนใหญ่ คือ ขาดความรู้เกี่ยวกับงาน และบทบาทของตนเอง ไม่มีเวลาพอ และถูกขอปรึกษาทรัพย์สินของ ส่วนปัญหาของกรรมการศึกษาเกือบครึ่งหนึ่งคือ ผู้บริหารโรงเรียนไม่ให้โอกาสในการมีส่วนร่วม และขาดความร่วมมือจากประชาชนไปติดต่อ

ปฐม พฤกษาไพบุลย์ (2540 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาความรู้ ความเข้าใจของคณะกรรมการโรงเรียนเกี่ยวกับการดำเนินงานของคณะกรรมการโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า กรรมการโรงเรียนทั้งสามส่วน มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานของคณะกรรมการโรงเรียน ตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการโรงเรียน พ.ศ. 2539 และด้านความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการแนวคิดและปรัชญาที่อยู่เบื้องหลังการแต่งตั้งคณะกรรมการโรงเรียน อยู่ในระดับปานกลาง ยังไม่เป็นที่น่าพอใจเท่าที่ควร ปัญหาที่พบ คือ กรรมการโรงเรียนส่วนใหญ่ยังไม่ได้เข้ารับการอบรมสัมมนาเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการโรงเรียน พ.ศ. 2539 โรงเรียนขาดการประชาสัมพันธ์ที่ดี กรรมการโรงเรียนขาดการกระตุ้น และโรงเรียนยังไม่มี การสรุปรายงานผลการดำเนินงานของคณะกรรมการ โรงเรียนอย่างเป็นทางการและเป็นระบบ

พิทักษ์ จอมเมือง (2541 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการ โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดศรีสะเกษ พบว่า ระดับการปฏิบัติงานของคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดศรีสะเกษ โดยส่วนรวมและรายองค์ประกอบ อยู่ในระดับปานกลาง ผลการเปรียบเทียบการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการ โรงเรียนประถมศึกษา ตามตัวแปรสถานภาพของคณะกรรมการ โรงเรียน โดยส่วนรวมและรายด้าน พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 โดยที่ผู้บริหารและข้าราชการครูในโรงเรียนประถมศึกษา มีค่าเฉลี่ยของการปฏิบัติงานสูงกว่าผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้ปกครองนักเรียนและศิษย์เก่าโรงเรียน และผู้ทรงคุณวุฒิมีค่าเฉลี่ยของการปฏิบัติงานสูงกว่าผู้ปกครองนักเรียนและศิษย์เก่าโรงเรียน

ทรงศิลป์ ศิริบุญญา (2544 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามความคิดเห็นของข้าราชการครูและประชาชน อำเภอเซกา จังหวัดหนองคาย ผลการวิจัยพบว่า

1. บุคลากรใน ส่วนร่วม และจำแนกตามสถานภาพและเพศ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยภาพรวมและเป็นรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน
2. ข้าราชการครูมีความคิดเห็นต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยรวมและเป็นรายด้านทั้ง 4 ด้าน มากกว่าประชาชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่บุคลากรที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะดังกล่าวโดยภาพรวมและเป็นรายได้ไม่แตกต่างกัน
3. บุคลากรที่มีเพศต่างกันมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ทั้งโดยภาพรวมและเป็นรายด้าน

สุเมศวร์ พรหมมินทร์ (2544 : บทคัดย่อ) ทำการวิจัยเรื่อง ศึกษาการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกระบี่ ผลการวิจัยพบว่า

1. ระดับการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง ยกเว้นด้านส่งเสริมและสนับสนุนให้เด็กทุกคนในเขตบริการได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง มีคุณภาพ ได้มาตรฐาน และด้านเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน ตลอดจนประสานกับองค์กรภาครัฐและเอกชน

ชนเพื่อให้สถานศึกษาเป็นแหล่งวิทยาการของชุมชน และมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่นปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาก

2. คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีเพศต่างกัน ปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ในภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ยกเว้นด้านความเห็นชอบแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา มีระดับการปฏิบัติงานแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยเพศชายจะปฏิบัติมากกว่าเพศหญิง

3. คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีตำแหน่งต่างกัน ปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ในภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ผลการทดสอบความแตกต่างรายคู่ พบว่า ตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษาปฏิบัติงานแตกต่างกับคณะกรรมการตำแหน่งอื่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยที่ผู้บริหารสถานศึกษาปฏิบัติงานมากกว่าคณะกรรมการตำแหน่งอื่น คู่อื่นไม่พบความแตกต่าง

4. ผลการประมวลข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้แก่ ควรเน้นการประชาสัมพันธ์เรื่องระเบียบว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน คณะกรรมการควรเฝ้าหาความรู้อยู่เสมอ ควรสนับสนุนให้ความรู้ ทักษะ ประสบการณ์แก่คณะกรรมการ ควรเปิดโอกาสให้คณะกรรมการต่างๆ แก่คณะกรรมการ การบริหารงบประมาณต้องโปร่งใส ควรติดตามผลประเมินผลเป็นระยะ

ปราโมทย์ กิ่งแก้ว (2544 : บทคัดย่อ) ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาเปรียบเทียบบทบาทการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษา ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดภูเก็ต ผลการวิจัยพบว่า

1. ระดับบทบาทการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดภูเก็ต โดยภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับปานกลาง

2. ผลการเปรียบเทียบบทบาทการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษา ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดภูเก็ต ตามตัวแปรสถานภาพ โดยภาพรวม พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการกำหนดนโยบายและแผนพัฒนาของสถานศึกษา ด้านการกำกับและติดตามการดำเนินงานตามแผนของสถานศึกษา ด้านการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารทั่วไปของ

สถานศึกษา และด้านการให้ความเห็นชอบรายงานผลการดำเนินงานประจำปีของสถานศึกษา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ส่วนด้านการให้ความเห็นชอบแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา ด้านการส่งเสริมสนับสนุนให้เด็กทุกคนในเขตบริการ ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึงมีคุณภาพ ด้านการแต่งตั้งที่ปรึกษาและหรือคณะอนุกรรมการเพื่อการดำเนินงานและด้านการปฏิบัติการอื่นตามที่ได้รับมอบหมายจากหน่วยงานในสังกัด แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และด้านการให้ความเห็นชอบการจัดทำสาระหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยที่ผู้แทนครูมีบทบาทการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาสูงกว่า ผู้แทนผู้ประกอบการ ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนศิษย์เก่า และผู้ทรงคุณวุฒิ ยกเว้น ด้านการส่งเสริมให้มีการพิทักษ์สิทธิเด็ก ดูแลเด็กพิการ เด็กด้อยโอกาส และเด็กที่มีความสามารถพิเศษให้ได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ ด้านการส่งเสริมให้มีการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา และด้านการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน ไม่แตกต่างกัน

3. ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงบทบาทการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรศึกษาทำความเข้าใจบทบาทหน้าที่ นโยบายและแผนพัฒนาสถานศึกษาของสถานศึกษาให้ชัดเจน มีส่วนร่วมในการให้ความเห็นชอบแผนปฏิบัติการประจำปี และวิเคราะห์สภาพของท้องถิ่น เพื่อเป็นข้อมูลในการจัดทำสาระหลักสูตร ควรมีการรายงานผลการดำเนินงานให้รับทราบอย่างน้อยภาคเรียนละหนึ่งครั้ง มีการรณรงค์ ประชาสัมพันธ์ ให้เด็กทุกคนในเขตบริการได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง ควรมีการให้ความรู้ในเรื่องการพิทักษ์สิทธิเด็ก และกำหนดมาตรการเฝ้าระวัง ป้องกันเหตุการณ์ที่จะทำให้เกิดการละเมิดสิทธิเด็กไว้อย่างชัดเจน ควรกำหนดให้ชัดเจนว่า งบประมาณส่วนใดที่คณะกรรมการต้องมีส่วนร่วมในการบริหาร ควรมีการสำรวจแหล่งทรัพยากรทั้งภายในและภายนอกในท้องถิ่น มีการจัดทำทะเบียนวิทยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อสะดวกในการสรรหาเข้ามาช่วยพัฒนาการศึกษา มีการประชาสัมพันธ์และขอความร่วมมือ ตลอดจนสำรวจความต้องการของชุมชนอย่างต่อเนื่อง และควรกำหนดแนวทางปฏิบัติ และวิธีการดำเนินงานของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานให้ชัดเจน

2.2 งานวิจัยจากต่างประเทศ

ฮาร์โรลด์ (Harold. 1983 : 2517 – A) ได้ศึกษาเกี่ยวกับอำนาจ บทบาทของ คณะกรรมการศึกษาในการบริหารการศึกษาระดับท้องถิ่น ผลการทำวิจัยพบว่า คณะกรรมการศึกษามีบทบาทสำคัญมาก ในการกำหนดนโยบาย และการเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารการศึกษาของท้องถิ่น

เมอร์ฟี (Murphy. 1995 : 1608) ได้ศึกษาและวิเคราะห์สาระและรูปแบบการตัดสินใจของคณะกรรมการสภา จำนวน 44 คน จากโรงเรียนประถมศึกษา 3 แห่ง ในรัฐเท็กซัส โดยใช้การสัมภาษณ์แบบวัดการตัดสินใจโดยเน้น 3 เรื่อง คือ บทบาทหน้าที่ของ กรรมการสภาโรงเรียน การฝึกอบรม และรูปแบบของการกำหนดการปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมาย ผลการศึกษา พบว่า คณะกรรมการสภาโรงเรียนรับรู้ว่ามีบทบาทหน้าที่สำคัญในเรื่องการกำหนดเป้าหมายและการกำกับดูแลการบริหารงานของโรงเรียนมากที่สุด ส่วนมากไม่ค่อยมีความมั่นใจในบทบาทที่เกี่ยวกับงบประมาณ หลักสูตร และการบรรจุแต่งตั้งบุคลากรของโรงเรียน กรรมการบริหารโรงเรียนบางส่วนได้เคยรับการฝึกอบรมในการมีบทบาทหน้าที่การเป็นกรรมการสภาโรงเรียน และรูปแบบที่กรรมการสภาโรงเรียนได้กำหนดสำหรับโรงเรียน ได้แก่ การบริหารจัดการแผนงาน การจัดองค์กรสภาและการทำคนของสภา การประเมินการปฏิบัติงานของโรงเรียนและของสภา ประเด็นปัญหาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่และการรับรู้ผลกระทบต่างๆ ต่อการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียน นอกจากนี้ยังพบว่า ครูใหญ่ส่วนมากมีอิทธิพลต่อสภาในด้านการตัดสินใจ การอภิปรายประเด็นปัญหาต่างๆ ตลอดจนการรับรู้บทบาทหน้าที่ เป็นต้น

มิลเลอร์ (Miller. 1996 : 475 CD-ROM) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การปฏิบัติตาม บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการ โรงเรียนประถมศึกษาในมลรัฐเดลาแวร์ เขาได้ทำการศึกษาถึงสภาพการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการ โรงเรียนในปัจจุบันและ บทบาทหน้าที่ที่จะต้องดำเนินการในอนาคต ผลการวิจัยพบว่า การติดต่อประสานงานระหว่าง โรงเรียนกับคณะกรรมการ โรงเรียนมีความสำคัญมากต่อการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของ คณะกรรมการ โรงเรียนกับคณะกรรมการ โรงเรียนมีความสำคัญมากต่อการปฏิบัติงานตาม บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการ โรงเรียนคณะกรรมการ โรงเรียนมีความต้องการที่จะทำหน้าที่อย่างเต็มบทบาท และตอบสนองต่อความต้องการของชุมชน โรงเรียนประถมศึกษาจำเป็นต้องมีคณะกรรมการ โรงเรียน

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ พอสรุปได้ว่า คณะกรรมการโรงเรียนหรือคณะกรรมการศึกษา มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ซึ่งส่วนมากมีระดับการปฏิบัติงานอยู่ในระดับปานกลาง คณะกรรมการที่มีสถานภาพแตกต่างกันมีระดับการปฏิบัติงานแตกต่างกัน คณะกรรมการที่มีเพศแตกต่างกันมีระดับการปฏิบัติแตกต่างกัน ทำให้การพัฒนาคุณภาพการศึกษายังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร แม้ว่าหน่วยงานทางการศึกษาจะให้ความสำคัญต่อคณะกรรมการมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากคณะกรรมการไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเอง ประกอบกับมีภารกิจด้านอื่นๆ มีปัญหาเศรษฐกิจ ทำให้ไม่มีเวลาให้กับหน้าที่ของตนเองเต็มตามศักยภาพ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY